

FTФХР 81.95.33

Ауез Байдабеков¹, Эльмира Кемелбекова²^{1,2}Д.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

E-mail: ¹a.baydabekov@mail.ru, ²e.kemelbekova@mail.ru

Қожа Ахмет Ясауи кесенесінің сәулет-құрылыс сызбалары мен геометриялық өлшемдері

Аңдатпа: Бұл мақала Орта Азияда теңдесі жоқ қазіргі заманға сай салынған орта ғасырда салынған сәулет өнерінің таңғажайып көп функционалды және діни орталық болған ғимараты туралы. Қожа Ахмет Ясауи кесенесі жаңарту мақсатында және Әмір Темірдің ұзақ жылғы соғыстағы жеңісінен кейінгі бұйрығымен салынған орта ғасырдағы зәулім сәулет құрылыс нысаны. Ғимарат екі қабаттан, жиырма үш бөлме мен негізгі сегіз бөлмелерді бөліп тұратын алты дәліз бен шыға беріс бас порталдан шығып кіруге арналған екі дәлізден және әр түрлі баспалдақтардан тұрады. Мақаланың мақсаты ғимараттың негізгі бөлмелерінің геометриялық өлшемдерін сызып көрсету, себебі әлі күнге дейін жоспарлардың толық сызбасы жоқ.

Түйін сөздер: Қожа Ахмет Ясауи кесенесі, Әмір Темір, Қазандық, Намазхана, Қабірхана, Үлкен және Кіші Ақсарай, Асхана, Кітапхана, күмбез, портал, кесененің өлшемдері.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2220-685X-2022-65-2-16-28>

Кіріспе

Қазіргі кезде Түркістан облысының орталығы болатын ежелгі Түркістан қаласында «Әзірет Сұлтан» мемлекеттік тарихи-

мәдени қорық-мұражайы 1978 жылы 30 қыркүйекте «Республикалық Қожа Ахмет Ясауи кесенесі сәулет ғимараты музейі» болып ашылып, қазіргі таңда халыққа музей ретінде қызметін атқаруда. Қазіргі кезде, яғни Парижде 2003 жылы маусымда өткен ЮНЕСКО-ның 27-ші сессиясында Қожа Ахмет Яссауи кесенесі дүниежүзілік мәдени мұралар тізіміне енгізілді.

Бұл Қожа Ахмет Ясауи кесенесі орта ғасырдан келе жатқан Орта Азия сәулет өнерінің даму тарих жолы болып саналатын теңдесі жоқ зәулім ғимарат. Сонымен қатар, бұл кесене билеуші Әмір Темір дәуірінде Орта Азияда қалалық сәулет өнерінің гүлденген кезеңі болғанын Кастилия мен Лион патшасының елшісі Клавихо былай деп жазған екен: «Орта Азияда сансыз ғимараттардың салынуы сәулетшілерді шабыттандыра түсті. Аруақ қонған жерлер ерекше көңілге алынды, көптеген жаңа кесенелер салынды» [1].

Жиырма жеті мемлекеттің билеушісі болған Әмір Темір 1379 жылдан бастап алыс жақын елдерден (Хорезм, Тебриз, Шираз, Индия, Араб мемлекеттерінен) сәулетшілер мен құрылысшыларды өз қарамағына жинап, ол жаңа сәулет өнерінде көрнекілі жағынан жаңашыл тұрыпты стиль қалыптастырды. Міне, осындай ғимараттардың алғашқысы болып, Қожа Ахмет Ясауидің кесенесінің жаңарған түрі болатын. Бұл ғимаратты салуға себепкер болған XIV ғасырда Әмір Темір мен Тоқтамыс ханның Сырдария маңындағы қалалар үшін болған ұзақ соғыста жеңген жеңісі болған. Алғашында Тоқтамыс Алтын Орданың ханы 1388 жылы Түркістанға шабуыл жасап Қожа Ахмет Ясауи кесенесін тонап кетеді. Осы оқиғадан соң Әмір Темір Тоқтамыстың әскерін ойсыратып жеңіп, тоналған заттарды қайтарып кесенені жаңартуға бел буады. Бұдан басқа, Әмір Темірдің осы шайқастар кезінде Қожа Ахмет Ясауидің хикметтерін көп оқып жеңіске жетуі болып табылады.

Әмір Темір Қожа Ахмет Ясауи кесенесінің тұрғызуды Мәулен Убайдулла Садырға жүктейді [3]. Құрылысты салу кезінде сол ғимараттың сызбалары болғанына дәлел ретінде ғимарат қазіргі замандарға сәйкес салынған симметриялық

заңдарды қолдану, яғни координациялар осьтерінің көтергіш қабырғалардан өтуі. Сонымен қатар, сәулеттік көлемдер мен олардың кейбір бөлшектердің аса дәл өлшемдермен салынуы болып табылады. Ғимараттың жобасын әзірлеген кезде композициялық негіз ретінде модульдік жүйе қолданылған. Мұндай жүйе арқылы сәулеттік көлемдердің мөлшері, оның ішінде ішкі және сыртқы тарамдардың, әр түрлі қуыстардың, қанаттардың ұзындығы мен есік терезе ойықтарымен, аркалар мен күмбездердің, сталактиттер мен басқа да бөлшектердің тепе-тең өлшемдерінің болуы. Сонымен қатар, ғимараттың жобасын жасау кезінде өлшем бірлік ретінде орта ғасырдағы бірлік болған 60,6 сантиметрге тең болған [3].

Өкінішке орай, ғимаратты салу барысында жобаға кейбір өзгерістер жасалынған. Ғимараттың бірінші кезеңі 1391-1393 жылдар аралығында 14-15 метрлік биіктікте тұрғызылып, екінші қабаттың төбесін жабумен аяқталады. Сонымен қатар, ғимаратқа кіреберіс бас порталдың жартылай құрылысы аяқталған. Ал 1393-1399 жылдар аралығында құрылыстың екінші кезеңі болады. Бұл кезеңде кіреберіс бас портал 41 метр биіктікте тоқтайды, себебі қазандық бөлмесі мен портал арасында жарық пайда болған. Жарықтың пайда болуы порталдың салмағының ауыр болып шөгеді. Жоба бойынша бас порталдың биіктігі 65 метр биіктікте салыну қажет еді. Бірақ осы шөгу нәтижесінде бас порталдың аркасы сөгіле, яғни жарыла бастайды [4, 33 бет].

Бұхара ханы II Абдолла 1591 жылы Түркістан қаласына келген кезде бас портал Пештақтың артқы қабырғасының жоғарғы жағы құлап қалған болатын. «Құрылысшы Абдолла» деп аталған хан пештақтың артын қайта қалатып, кесененің артқы бес бұрышты ойығын да қайта қалатты [4].

2000 жылдың басында кесененің көне қабырғаларының астына бетонды іргетас жүргізіліп шықты. Кесене 1723 жылы жоңғар шапқыншылығы кезінде, 1846 жылдары қоқандардың шабуылында, сондай-ақ 1856 жылы патша әскерінің соңғы шабуылы тұсында зақымданған болатын. Ескерткіштің он бір жерінде зеңбірек оқтарының іздері сақталған.

Ғимараттың бөлмелері және олардың геометриялық өлшемдері

Қожа Ахмет Ясауи кесенесі күрделі инженерлік құрылыс болып табылады. Ғимарат 2 деңгейде орналасқан күрделі бірнеше үлкен бөлмелерден тұратын құрылыс, сондықтан бұл ғимарат жауапты конструкторлық шешімді табуды қажет етті.

Мұндай күрделі ғимаратты салу үшін алдымен іргетас астындағы негізді жасау керек, ол үшін алдымен Қожа Ахмет Ясауи кесенесін астың қазып өгіздермен шеңбер бойымен айналдырып әбден таптатқан.

Бас портал мен мұнаралар арасындағы қабырға қалыңдығы үш метрден бес метр аралығында салынатын болғандықтан, бас портал астындағы іргетасы 2 метр тереңдікке дейін құйылған бұт тастардан жасалған. Ал ғимараттың басқа қабырғаларының іргетас қызметін 2,5 метр тереңдікті құрайтын сазбалшықтардан құйылған қатпарлардан тұратын іргетасы бар. Сонымен қатар, іргетас бір метрге жуық тереңдікте сазды қоспадан тұратын кірпіштен жасалған. Бұл кірпіштер Түркістан қаласынан 35 шақырым жерде орналасқан қазіргі Сауран станциясындағы көне Сауран қорғаны маңынан алынған топырақ екендігі анықталған [6].

Ғимараттың қабырғалары кірпіштен өрілген, бірақ Қожа Ахмет Ясауи кесенесіндегі кірпіштерде жарылған іздер жоқ. Әрине бұл дегеніміз кірпіш балшығының аса иуін қандырып дайындалғандығын көрсетеді. Кірпіш құрамына балшық пен шөпшектер, жылқы қылы, жүн кірген. Бұл шөпшектер және қылдар мен жүндер қазіргі құрылыс тілімен айтқанда арматураның қызметін атқарып, кірпіштің жарылуына жол бермеген. Дайын болған кептірілген кірпіштер арнайы қолдан жасалған ошықтарда күйдірілген. Керекті жоғары температураны алу үшін жел үрлеп отыратын арнайы жасалған ошақтар болған. Кірпіштерді күйдіргенде оған қосылған шөпшектер, жылқы қылы, жүн отқа күйіп, кірпіш ішінде

қуыстар пайда болған. Бұл қуыстар кірпіш салмағын жеңілдетіп төзімділігін арттыра түседі. Сынған кірпіштерден қаптайтын бөлшектер араланып жасалды. Қабырғалар мен бөлмелер, күмбездер және ғимараттың басқа барлық бөлігі төрт бұрышты, сапалы күйдірілген 25x25x5 см және 26x26x6 см, кірпіштен қалаңған. Бұл кірпіштер бір-бірімен байланыстыру үшін, ғаныш ерітіндісі пайдаланылғаны белгілі.

Осындай кірпіштен соғылған ғимараттың көлемін Әмір Темір өзі анықтап, көлденеңі 47,11 метр, ал ұзындығы 63,3 метр деп алған. Ол бас порталды оңтүстік-шығысқа, ал бүйір беттерін оңтүстік-батыс пен солтүстік-шығысқа қарайтын етіп салған. Бұл зәулім күмбезді ғимарат симметриялы жинақы келген, үлкенді-кішілі 35 бөлмелерден тұрады. Бөлмелердің барлығы бір-бірімен қос қабатты 8 дәлізбен және әр түрлі өтпелі баспалдақтармен жалғасып жатыр.

Сонымен, Қожа Ахмет Ясауи кесенесі - әр-түрлі қызмет атқаратын бөлмелерден тұратын күрделі ғимарат. Бұл бөлмелердің аты, Қазандық, Намазхана, Қабірхана, Үлкен және Кіші Ақсарай, Кітапхана, Асхана, Құдықхана және худжралар. Бөлмелері мен бөліктері дәліздер және баспалдақтармен бір-бірімен байланыстырылған (Сурет 1).

Сәулеттік-құрылыс жоба композициясын байланыстырып тұрған кесененің орталық бөлмесі ол, Қазандық бөлмесі. Қазандықты қоршаған бөлменің басқа бөлмелерден күмбезді мызғытпай ұстап тұратын тіреу (контрфорс) іспетті етіп салынған, яғни, бұл Қазандақ бөлмесі басқа жеті бөліктерден тұратын ғимараттың бір бөлігі. Бұл дегеніміз, ғимараттың жеті бөлігі жеке тұрған бір бірімен тек дәліздер арқылы байланысып тұрған ғимарат. Мұндай құрылыстық әдіс ғимараттың берік тұруы мен әр түрлі жер сілкінісі мен шөгуінен қорғайды. Сонымен қатар, ғимараттың павильондарға бөлінуі, олардың әрқайсысының салмағын өзіне түсіру. Сонымен бірге, ғимараттың қаңқасы түрліше қиюластырылған доға және күмбез тәрізді элементтерден құрылады.

Кесенеге келген адам Қазандық бөлмесіне бас порталдың сәнді есігі арқылы кіреді. Қазандық Қазақстан мен Орта

This architectural floor plan depicts a large, symmetrical building complex, likely a government or institutional structure. The plan is oriented with a central vertical axis and a central horizontal axis intersecting at a large, light-blue rectangular area. The building is divided into several main sections, each containing various rooms and corridors. Dimensions are provided in meters throughout the plan, including overall dimensions (e.g., 12250 x 15760) and individual room sizes (e.g., 36390, 32940, 33550). The plan also shows external features like parking areas, landscaping, and a central courtyard. The layout is highly detailed, showing walls, doors, windows, and furniture placement. The plan is labeled with letters A through F along the vertical axis and numbers 1 through 6 along the horizontal axis.

Сурет 1: Бірінші қабат жоспары

Сызган профессор **Байдабеков АҚ**

Сәулет өнері жағынан қарағанда, Қазандық бөлмесімен маңызы бірдей болып табылатын бөлме ол Қожа Ахмет Ясауи жерленген Қабірхана бөлмесі. Солтүстік қасбеті жағында орналасқан софитте оны «Муркат», яғни мола деп атаған.

Ал, Қабірханаға кіреберістің жоғары жағында «Бұл қасиетті қабірді «Раудатты» Әмір Темір Гурган тұрғызуға бұйрық берді» деп жазылған. «Раудат» ұғымы «Қабір» деген мағына береді. Қожа Ахмет Ясауидің замандасы Абд ал-Қадыр Гилянидің түсініктемелерінде бұл ұғымды пайдаланудың мағынасы «Адамдарға тозақтың есігін жауып, жұмаққа жол ашу» деп береді [5]. Яғни, әулиенің жатқан бөлмесін жұмақтың бауы ретінде қарастырады. Осыған байланысты бұл бөлменің архитектуралық құрылымы да осыған тығыз байланысты болып келеді. Бөлменің ортасында Қожа Ахметтің құлпы тасы орналасқан үш деңгейлі подиум салынған. Бұл подиум серпентинит тасынан жасалған қаптамалармен әшекейленген. Құлыптастың биіктігі 1,85 метр болатындай етіп жасалынған. Сонымен бірге Яссауи зайыбының қабірі мен ұлы Ибраһим шахтың моласы бар. Қабірхана бөлмесінің ұзындығы 9,91 метр, ені 7,16 метрге тең. Бөлмеде ені 3,50 метрден тұратын екі арка бар. Ал бөлменің биіктігі 11,43 метр болса, қапталған күмбездің биіктігі 36,36 метрге тең.

Гимараттың әр бөлігі, сәулеті мен пайдаланатын мақсаттары да әр түрлі. Оңтүстік-батыс бөлігінде Намазхана (мешіт) орналасқан. Намазхана мойындығында он алты терезесі бар, шағындау қос қабат күмбезді сопақшалау келген, ұзындығы 15 метр, ал ені 10,82 метр болатын бөлме. Оған Қазандық бөлмесінен Жолбарыс хан дәлізі арқылы өтуге болады. Оның биіктігі шамамен 11,5 метр, тереңдігі 2 метрлік аркалық ойықтары және екі үлкен терезесі бар. Намазхананың ішкі күмбезінің биіктігі 17,65 метр болады. Намазхананың батыс жақ қабырғасында Меккедегі Қағбаға қаратылып мозайкалық және өсімдік суреті безендірілген мозайка тақтайшаларымен безендіріп жасаған михраб орнатылған, оның өлшемі 3,5х2,5 метрге тең. Бұл Михраб жебе ұшты арқасы бар ойық, ішіне ақ арап қаріптерімен Құраннан алынған сүре сөздері жазылған.

Сонымен қатар, Михрабтың әр түрлі жерлерінен әдемілік үшін жалатылған алтынның сілемелері бар. Кесененің Намазхана бөлмесі 16 терезесі бар, қос қабат күмбезі арқылы күндіз жарық түседі.

Намазхана мен Қабірхана арасындағы орналасқан дәліз зияратхана деп аталады. Бұл Зияратхана мен Ахмет Ясауи бейіті жатқан Қабірхана арасын қабырғадағы ойықшаға қойылған ағаш тор ғана бөліп тұр. Келген кісілер осы ойықтан әулие жатқан орынды көруге мүмкүндік алады. Жолбарысхан дәліз Қабірхананың шығысында орналасқан. Бұл дәліздің ұзындығы 5.57 метр болса, ені 3.74 метр, ал биіктігі 6.028 метрге тең. Дәліздер бөлмелерінің төбесі өте сирек кездесетін крест үлгісіндегі жабумен кірпіш арқылы өрілген [2].

Ғимараттың солтүстік-батыс бөлігінде үлкен Ақсарай және дәліз арқылы бөліп тұрған оған қарама – қарсы кіші Ақсарай орналасқан. Үлкен Ақсарайдың ұзындығы 14,34 метрге, ал ені 11,39 метрге тең, күмбездің биіктігі 17,07 метр болады. Кіші Ақсарайдың ұзындығы 8,57 метр, ені 4,46 метрге тең, кіші Ақсарайдың биіктігі 10,93 метр. Бұл бөлмелердің былай аталуына себеп, XVI және XVIII ғасырларда қазақтың Ұлы жүз бен Орта жүз хандарының ордалары болған. Сонымен бірге аталған бөлмелер түрлі салтанаттар үшін пайдаланған. Бөлмелердің жоғарғы қабаттарында жүріп тұруға болатын өтпелі дәліздер жасалған.

Кесененің оңтүстік шығыс бөлігінде ұзындығы 12,56 метр, ені 8,92 метр, ал биіктігі 6,28 метр болса, күмбезбен қосқандағы биіктігі 15,60 метр болатын күмбезді Құдықхана бөлмесі орналасқан. Оның қабырғаларының шығыс жағының қалыңдығы 5,3 метрге тең. Бөлменің терең ойықтары бөлмені кеңейтіп, ұзартып көрсетеді. Осы бөлменің оңтүстік ойық жағында құдық орналасқан. Бұл Құдықтан ас дайындауға су алған, бұнан бөлек Тайқазанды суға толтыру үшін пайдаланған. Кесене құлшылық, ғибадат, қоғамдық, рухани сусынын қандыратын ілімнің ордасында халықтың рухына медет, тәніне шипа болатын кәусәр судың бастауы құдықтың орын символдық

мәні болған. Кезінде Әмір Темір су тасушылардың арнайы қызметін анықтап, міндеттерін белгілеген.

Ғимараттың келесі бөлмесі ол Кітапхана. Бұл бөлме мен Құдықхана бөлмелері көлденең аркалармен жабылған. Мұндай жабу түрлі тұрқы шаңырақ тәрізді иықтар мен жаппаларға негіз болған. Бұл жаппаларда көтеруші аркалардың өзара қиылысу элементтері сол кезге дейін кездеспеген елеулі жаңалық болған. Кітапхана бөлмесінің ұзындығы 9,14 метрге, ал бөлменің ені 4,45 метрге тең. Енді бөлменің биіктігі 11,58 метр болады. Үлкен және кіші Ақсарайлар сияқты бөлменің жоғарғы қабаттарында жүріп тұруға арналған өтпелі дәліздер бар.

Ғимараттың келесі бөлмелерінің бірі Асхана. Асхана бөлмесінің ұзындығы 16,07 метр болса, ал ені 5,08 метр және бөлменің ішке кірген ені 8,58 метр. Бөлменің биіктігі 12,55 метрге тең. Бөлменің баспалдақтың көмегімен көтеріліп жүретін балкон мен дәліздері бар.

Бұл үлкен бөлмелерден бөлек Қазандық бөлмесінің оң және сол жақтарында симметриялы түрде орналасқан төрт Құжыра бөлмелері бар. Бұл бөлмелердің ұзындықтары 5,80 мен 5,96 метр аралығында болса, ал ендері шамамен 3,32 метр. Бөлмелердің биіктігі 5,96 да 6,00 метр аралығында.

Әмір Темір Қожа Ахмет Ясауи кесенесін салу кезіндегі жаңа сәулет және тың құрылыс тәсілдерді қолданып, жаңа ғимарат салу жолдарын қолданған. Кейінен осы тәсілдерді Әмір Темір өз мемлекетінің Астанасы Самарқандта да қолданады. Бұл салдырған ғимараттарда оның көзге түсер ерекшелігі мен ауқымдылығы, сонымен қатар салтанаттылығы, сонымен қатар, ғимараттардың күмбездеріне ерекше көңіл бөлген. Бұдан бөлек сол замандағы Әмір Темір ғимараттарын екі түрлі ерекшеліктерге бөлуге болады. Оның біріншісі түрі әртүрлі әшекейлермен айқындайтын ғимараттар болса, екіншісі ғимараттың басты құрылымдарын көрсету.

Қожа Ахмет Ясауи кесенесінде, яғни ғимараттың көптеген құпиялары бар. Не себепті бұл ғимараттың сол уақыттағы барлық діни ғимараттар секілді бас портал мен артқы порталдың қасиетті Меккеге бағытталмағаны. Ғимараттың

келесі бір құпия іргетасында, себебі іргетаста қамыстың болуы. Сонымен бірге бір жарым метр болатын, көп қабатты балшықты негіз болған. Кесененің тағы бір құпиясы, ол қаптаған тақталарды сырлаған көне жылтырақтар мен бояуларды қалай өндірген. Қазіргі кездегі технологиялар бұрынғы шеберлердің ойлап тапқан бояуларын таппай отыр. Тағы бір құпия, ол күмбездің қаптамасында, себебі заманауи тақталармен жаңартқан кезде бір жыл өте салысымен қаптаманы шешу керек, өйткені күмбез судың салдарынан ісіне бастаған. Ежелгі құрылысшылар су өткізбей және сонымен қатар күмбездің табиғи жолмен ауа алмастырып тұруын қамтамсыз еткен.

Қолданған әдебиеттер

1. А. Тонди. Архитектурный декор Средней Азии эпохи Тимуридов. Автореферат канд. дисс. по искуств.-М.: 2003. -18 с.
2. А.П. Абуов. Мироззрение Ходжа Ахмета Ясави и его место в истории казахской философии: Автореферат дисс. д-ра философ. наук. –Алматы: 1997. -53 с.
3. Л.Ю. Маньковская. Исследование архитектурного комплекса мавзолея Ахмада Ясави в городе Туркестане и вопросы его реставрации. –Ташкент: 1963. –142 с.
4. Н. Нұрмұхаммедов. Қожа Ахмет Яссауи мавзолейі. –Алматы: Өнер. 1980. -11 б.
5. Қ. Тұяқбаев. Реставрация – жаңғырту өнері. –Алматы: Арыс. 2007. –68 б.
6. Б.Т. Туякбаева. Эпиграфический декор архитектурного комплекса Ахмада Ясави. –Алматы: Өнер. 1989. –176 б.
7. С. Тәкібаева. Көгілдір күмбездің құпиясы. –Астана: Аударма. 2005. –112 б.
8. С. Тәкібаева. Қожа Ахмет Ясауи кесенесі. -Алматы: Өнер. 2015. -207 с.
9. А.П. Абуов. Мироззрение Ходжа Ахмета Ясави и его место в истории казахской философии: Автореферат дисс. д-ра философ. наук. –Алматы: 1997. -53 с.
10. В.А. Ахмадуллин Деятельность советского государства и Духовных управлений мусульман по организации паломничества

(1944-1965 гг.): анализ исторического опыта и значение для современности. -М.: Исламская книга. 2016. -104 с.

11. M. Hakimxon. To'ra ibn Ma'sumxon to'ra. Muntaxab ut tavorix (Ho'qand va Buxoro tarixi, sayohat va xotiralar), fors-tojik tilidan SH.Vohidov tarjimasi. -Toshkent: Yangi asr avlodi. 2010. -721 p.

12. Ахмед Яссави//Анкилоз—Банка. Большая Российская энциклопедия. -М.: 2005. -609 с.

13. Н.Б. Нурмухаммедов. Мавзолей Ходжи Ахмеда Ясеви. -Алма-Ата: Онер. 1980. -87 с.

14. А.Х. Маргулан. Из истории городов и строительного искусства древнего Казахстана. -Алма-Ата: АН КазССР, 1950. -122 с.

Ауез Байдабеков¹, Эльмира Кемелбекова²

^{1,2}Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева

Нур-Султан, Казахстан

E-mail: ¹a.baydabekov@mail.ru, ²e.kemelbekova@mail.ru

Архитектурно-строительные чертежи и геометрические размеры мавзолея Ходжи Ахмеда Ясави

Аннотация: В данной статье речь идет об удивительном многофункциональном здании, построенном в Средние века в современном стиле, не имеющем аналогов в Средней Азии. Мавзолей Ходжи Ахмеда Ясави является грандиозным архитектурным сооружением средневековья, построенным с целью реконструкции и по приказу Эмира Тимура после победы в долгой войне. Здание состоит из двух этажей, шести коридоров, разделяющих двадцать три комнаты и восемь основных комнат, и двух коридоров для выхода из главного портала и различных лестниц. Цель статьи вычерчивание геометрических размеров основных помещений здания, так как до сих пор отсутствуют чертежи планов.

Ключевые слова: мавзолей Ходжи Ахмеда Ясави, Амир Темир, Казандык, Намазхана, Надгробие, Большой и Малый Аксарай,

столовая, библиотека, купол, портал, геометрические размеры мавзолея.

Auyez Baidabekov¹, Elmira Kemelbekova²

^{1,2}L.N. Gumilyov Eurasian National University

Nur-Sultan, Kazakhstan

E-mail: ¹a.baydabekov@mail.ru, ²e.kemelbekova@mail.ru

Architectural and construction drawings and geometric dimensions of the mausoleum of Khoja Ahmed Yasawi

Abstract: This article is about an amazing multifunctional building built in the Middle Ages, built in a modern style that has no analogues in Central Asia, and has become the center of the days. The mausoleum of Khoja Ahmed Yasawi is a grandiose architectural structure of the Middle Ages, built for the purpose of reconstruction and by order of Emir Temur after the victory in the long war. The building consists of two floors, six corridors separating twenty-three rooms and eight main rooms, and two corridors for exiting the main portal and various staircases. The purpose of the article is to draw the geometric dimensions of the main premises of the building, since there is still no complete drawing of the plans.

Keywords: mausoleum of Khoja Ahmed Yasawi, Amir Temir, boiler room, Namazkhana, tombstone, large and Small Aksaray, dining room, library, dome, portal, dimensions of the mausoleum.

References

1. A. Tondi. Abstract. Architectural decor of the Timurid era of Central Asia. –M.: 2003.
2. L. Mankovskaya Yu. problems of research and restoration of the mausoleum-architectural complex of Akhmet Yassawi in Turkestan. Tashkent, 1963.
3. N. Nurmukhammedov. Mausoleum Of Khoja Ahmed Yasawi. – Almaty: Oner., 1980.

4. K. Tuyakbayev. Restoration-the art of modernization. "No," he said. Publishing house "arys", 2007. -68 p.
5. B.T. Tuyakbayev. Epigraphic decoration of the architectural complex of Ahmet Yasawi. "No," he said. "Art", 1989. -176 p.
6. S. Takibayeva. The Secret Of The Blue Dome. Astana. Translations publishing house, 2005. - 112 p.
7. S. Takibaeva. The Secret of the Blue Dome. - Astana: Translation. 2005. -112 p.
8. S. Takibaeva. Khoja Ahmet Yasawi mausoleum. -Almaty: Oner. 2015. -207 p.
9. A.P. Abuov. Worldview of Khoja Ahmed Yasawi and his place in the history of Kazakh philosophy: Abstract of diss. Dr. Philosopher. Sciences. – Almaty: 1997. -53 p.
10. V.A. Akhmadullin Activities of the Soviet State and Spiritual Administrations of Muslims in Organizing Pilgrimage (1944-1965): Analysis of Historical Experience and Significance for the Present. -M.: Islamic book. 2016. -104 p.
11. M. Hakimxon. To'ra ibn Ma'sumxon to'ra. Muntaxab ut tavorix (Xo'qand va Buxoro tarixi,sayohat va xotiralar), fors-tojik tilidan SH.Vohidov tarjimasi. -Toshkent: Yangi asr avlodi. 2010. -721 p.
12. Ahmed Yasawi//Ankylosis-Bank. Great Russian Encyclopedia. -M.: 2005. -609 p.
13. N.B. Nurmukhammedov. Mausoleum of Khoja Ahmed Yasevi. - Alma-Ata: Oner. 1980.
14. A.H. Margulan. From the history of cities and the building art of ancient Kazakhstan. -Alma-Ata: Ed. AN KazSSR, 1950. -122 p.